

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2022. március 17.*

„Előzetes döntéshozatal – Szociálpolitika – 2008/104/EK irányelv – Munkaerő-kölcsönzés – Az 1. cikk (1) bekezdése – »Ideiglenes« kikölcsönzés – Fogalom – Állandó jellegű munkakör betöltése – Az 5. cikk (5) bekezdése – Egymást követő kikölcsönzések – 10. cikk – Szankciók – 11. cikk – A szociális partnerek eltérése a nemzeti jogalkotó által megállapított maximális időtartamtól”

A C-232/20. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (berlin-brandenburgi munkaügyi fellebbviteli bíróság, Németország) a Bírósághoz 2020. június 3-án érkezett, 2020. május 13-i határozatával terjesztett elő az

NP

és

a **Daimler AG, Mercedes-Benz Werk Berlin**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: A. Arabadjiev, az első tanács elnöke, a második tanács elnökeként eljárva, I. Ziemele (előadó), T. von Danwitz, P. G. Xuereb és A. Kumin bírák,

főtanácsnok: E. Tanchev,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- NP képviselőjében R. Buschmann és K. Jessolat tanácsadók,
- a Daimler AG, Mercedes-Benz Werk Berlin képviselőjében U. Baeck és M. Launer Rechtsanwältin,

* Az eljárás nyelve: német.

- a német kormány képviselőjében J. Möller és R. Kanitz, meghatalmazotti minőségben,
  - a francia kormány képviselőjében E. de Moustier és N. Vincent, meghatalmazotti minőségben,
  - az Európai Bizottság képviselőjében B.-R. Killmann és C. Valero, meghatalmazotti minőségben,
- a főtanácsnok indítványának a 2021. szeptember 9-i tárgyaláson történt meghallgatását követően, meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzésről szóló, 2008. november 19-i 2008/104/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2008. L 327., 9. o.) értelmezésére irányul.
- 2 E kérelmet az NP és a Daimler AG, Mercedes-Benz Werk Berlin (a továbbiakban: Daimler) között, NP azon kérelme tárgyában folyamatban lévő eljárásban terjesztették elő, hogy állapítsák meg a Daimlerrel való munkaviszonya fennállását, mivel e társaság részére kölcsönzött munkavállalóként történő kikölcsönzése annak időtartama miatt nem minősíthető „ideiglenesnek”.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A 2008/104 irányelv (12), (16), (17), (19) és (21) preambulumbekzdése szerint:
  - „(12) Ezen irányelv a kölcsönzött munkavállalókat védő olyan keretet hoz létre, amely megkülönböztetéstől mentes, átlátható és arányos, és egyúttal tiszteletben tartja a munkaerőpiacok, valamint a munkaügyi kapcsolatok különbözőségét is.
  - [...]
  - (16) Annak érdekében, hogy rugalmas módon lépést lehessen tartani a munkaerőpiacok és a munkaügyi kapcsolatok változatosságával, a tagállamok lehetővé tehetik a szociális partnerek számára, hogy – a kölcsönzött munkavállalókra vonatkozó védelem általános szintjének tiszteletben tartása mellett – meghatározzák a munka- és foglalkoztatási feltételeket.
  - (17) Továbbá – bizonyos korlátozott körülmények között – a nemzeti szintű szociális partnerek által kötött megállapodás alapján a tagállamok számára lehetővé kell tenni, hogy határok között – a megfelelő szintű védelem biztosítása mellett – eltérhessenek az egyenlő bánásmód alapelvétől.
  - [...]

(19) Ezen irányelv nem érinti sem a szociális partnerek autonómiáját, sem a szociális partnerek közötti kapcsolatokat, beleértve azt a jogot, hogy a nemzeti joggal és gyakorlatokkal összhangban – a hatályos közösségi jogszabályok tiszteletben tartása mellett – kollektív megállapodásokkal kapcsolatos tárgyalásokat folytassanak, és ilyen megállapodásokat kössenek.

[...]

(21) A kölcsönzött munkavállalók jogainak védelme érdekében a tagállamoknak közigazgatási vagy bírósági eljárásokról kell gondoskodniuk, valamint az ezen irányelvben megállapított kötelezettségek megszegése tekintetében hatékony, visszatartó erejű és arányos szankciókat kell előírniuk.”

4 Ezen irányelv „Hatály” című 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Ez az irányelv a munkaerő-kölcsönzőkkel kötött munkaszerződéssel rendelkező vagy ott munkaviszonyban álló munkavállalókra vonatkozik, akiket a kölcsönvevő vállalkozásoknál való ideiglenes, az adott vállalkozás felügyelete és irányítása melletti munkavégzésre kölcsönöznek ki.

(2) Ez az irányelv minden olyan, gazdasági tevékenységet folytató köz- és magánvállalkozásra vonatkozik, amely munkaerőt kölcsönöz, illetve kölcsönzött munkaerőt vesz igénybe, függetlenül attól, hogy a vállalkozás nyereségérdekelte-e.

(3) A tagállamok – a szociális partnerekkel folytatott konzultációt követően – úgy rendelkezhetnek, hogy ez az irányelv nem vonatkozik a meghatározott állami vagy államilag támogatott szakképzések, beilleszkedési vagy átképzési programok keretében kötött munkaszerződésekre vagy munkaviszonyokra.”

5 Az említett irányelv „Cél” című 2. cikkének a szövege a következő:

„Ezen irányelv célja a kölcsönzött munkavállalók védelmének biztosítása és a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzés minőségének javítása, az 5. cikkben meghatározott egyenlő bánásmód alapelveinek a kölcsönzött munkavállalókra való alkalmazása és a munkaerő-kölcsönzők munkáltatóként való elismerése révén, figyelembe véve, hogy meg kell teremteni a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzés igénybevételét szabályozó megfelelő kereteket a munkahelyteremtéshez és a rugalmas munkavégzési formák kialakításához való eredményes hozzájárulás érdekében.”

6 Ugyanezen irányelv „Fogalommeghatározások” című 3. cikke a (1) bekezdésének b)–e) pontjában a következőket írja elő:

„Ezen irányelv alkalmazásában:

[...]

b) »munkaerő-kölcsönző«: olyan természetes vagy jogi személy, aki/amely a nemzeti joggal összhangban munkaszerződést köt vagy munkaviszonyt létesít kölcsönzött munkavállalókkal annak céljából, hogy azokat a kölcsönvevő vállalkozásoknál való ideiglenes, az adott vállalkozás felügyelete és irányítása melletti munkavégzésre kölcsönözze ki;

- c) »kölsönzött munkavállaló«: egy kölcsönvevő vállalkozásnál való ideiglenes, az adott vállalkozás felügyelete és irányítása melletti munkavégzésre történő kikölcsönzés céljából egy munkaerő-kölcsönzővel kötött munkaszerződéssel rendelkező vagy ott munkaviszonyban álló munkavállaló;
  - d) »kölsönvevő vállalkozás«: olyan természetes vagy jogi személy, akinek/amelynek és aki/amely felügyelete és irányítása mellett a kölcsönzött munkavállaló ideiglenesen munkát végez;
  - e) »kikölcsönzés«: az az időszak, amelyre a kölcsönzött munkavállalót a kölcsönvevő vállalkozáshoz helyezik ki az adott vállalkozás felügyelete és irányítása melletti ideiglenes munkavégzés céljából”.
- 7 A 2008/104 irányelvnek az „Egyenlő bánásmód alapelve” című 5. cikke az (1), (3) és (5) bekezdésében a következőképpen rendelkezik:

„(1) A kölcsönzött munkavállalókra vonatkozó alapvető munka- és foglalkoztatási feltételeknek – a kölcsönvevő vállalkozásnál töltött kikölcsönzés időtartamára – legalább olyan szintűnek kell lenniük, mintha az adott állás betöltésére közvetlenül a kölcsönvevő vállalkozás vette volna fel őket.

Az első albekezdés alkalmazásában a kölcsönvevő vállalkozásnál érvényben lévő,

- a) az állapotos nők és szoptató anyák védelmére, továbbá a gyermekek és fiatalok védelmére; valamint
- b) a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmódra, továbbá a nemek, faji vagy etnikai származáson, valláson, meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelmet szolgáló intézkedésekre

vonatkozó szabályokat be kell tartani a törvényi, rendeleti, közigazgatási rendelkezésekben, a kollektív szerződésekben és/vagy az egyéb általános rendelkezésekben meghatározottak szerint.

[...]

(3) A tagállamok a szociális partnerekkel folytatott konzultációt követően – megfelelő szinten és az általuk megállapított feltételek szerint – lehetőséget biztosíthatnak a szociális partnerek számára arra, hogy olyan kollektív szerződéseket tartsanak fenn vagy kössenek, amelyek a kölcsönzött munkavállalók általános védelmének tiszteletben tartása mellett a kölcsönzött munkavállalók munka- és foglalkoztatási feltételei tekintetében az (1) bekezdésben említettektől eltérő szabályokat állapítanak meg.

[...]

(5) A nemzeti joggal és/vagy gyakorlattal összhangban a tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak az e cikk alkalmazását érintő visszaélések, és – különösen – az ezen irányelv rendelkezéseinek megkerülését célzó, egymást követő kikölcsönzések megakadályozása céljából. A tagállamok minden ilyen intézkedésről tájékoztatják a Bizottságot.”

8 Ugyanezen irányelvnek a „Minimumkövetelmények” című 9. cikke a következőket írja elő:

„(1) Ez az irányelv nem sérti a tagállamok azon jogát, hogy a munkavállalókra nézve kedvezőbb törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseket alkalmazzanak vagy vezessenek be, vagy a szociális partnerek között kötött, a munkavállalókra nézve kedvezőbb kollektív szerződések alkalmazását segítsék elő vagy engedélyezzék.

(2) Ezen irányelv végrehajtása semmilyen körülmények között sem adhat alapot a munkavállalók védelmének az irányelv által szabályozott területeken már elért általános szintjéhez képest történő csökkentésére. Ez nem érinti a tagállamok és/vagy a szociális partnerek azon jogát, hogy a bekövetkező változások fényében az ezen irányelv elfogadása idején hatályban lévőtől eltérő törvényi, rendeleti vagy szerződéses rendelkezéseket állapítsanak meg, feltéve, hogy az ezen irányelvben megállapított minimumkövetelményeket tiszteletben tartják.”

9 Ezen irányelv „Szankciók” című 10. cikkének a szövege a következő:

„(1) A tagállamok megfelelő intézkedéseket írnak elő arra az esetre, ha a munkaerő-kölcsönzők vagy a kölcsönvevő vállalkozások nem tartják be ezen irányelv rendelkezéseit. Különösen gondoskodnak arról, hogy megfelelő közigazgatási vagy bírósági eljárások álljanak rendelkezésre az ezen irányelvből származó kötelezettségek betartatása érdekében.

(2) A tagállamok megállapítják az ezen irányelvet végrehajtó nemzeti rendelkezések megsértése esetén alkalmazandó szankciókra vonatkozó szabályokat és megtesznek minden szükséges intézkedést azok alkalmazásának biztosítása érdekében. Az előírt szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük. [...]”

10 Ugyanezen irányelvnek a „Végrehajtás” című 11. cikke az (1) bekezdésében kimondja:

„A tagállamok elfogadják és kihirdetik azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ezen irányelvnek 2011. december 5-ig megfeleljenek, vagy biztosítják, hogy a szociális partnerek a szükséges rendelkezéseket megállapodás útján vezessék be, amelyhez a tagállamoknak minden szükséges intézkedést meg kell tenniük annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a szociális partnerek számára, hogy azok bármikor biztosítani tudják ezen irányelv célkitűzéseinek teljesítését. [...]”

A német jog

11 Az 1995. február 3-i Gesetz zur Regelung der Arbeitnehmerüberlassung (a munkaerő-kölcsönzésről szóló német törvény, BGBl. 1995 I, 158. o.) 2011. december 1. és 2017. március 31. között hatályos változatának (a továbbiakban: AÜG) 1. §-a az (1) bekezdésében a következőképpen rendelkezett:

„Azon munkáltatóknak, amelyek munkaerő-kölcsönzőként gazdasági tevékenységük keretében munkavállalókat (kölcsönzött munkavállalók) kívánnak harmadik vállalkozások számára (kölcsönvevő vállalkozások) kikölcsönözni, engedéllyel kell rendelkezniük. A munkavállalók kölcsönvevő vállalkozások részére történő kikölcsönzése ideiglenes jellegű.”

12 Az AÜG 3. §-a e tekintetben előírta, hogy az engedélyt vagy annak meghosszabbítását meg kell tagadni, ha ténybeli elemek alapján arra lehet következtetni, hogy a kérelmező nem felel meg az 1. §-ban a tevékenység gyakorlásához megkövetelt megbízhatóságnak, különösen azért, mert nem

tartja be a szociális biztonságra, így a jövedelemadó levonására és -befizetésére, az állásközvetítésre, a munkaerő külföldi toborzására vagy a külföldi munkavállalók alkalmazására vonatkozó rendelkezéseket, továbbá a munkavállalók védelmére, illetve a munkajogi kötelezettségekre vonatkozó rendelkezéseket.

- 13 Az AÜG 5. §-a szerint az engedély a jövőre nézve visszavonható, ha az azt kiadó hatóság a későbbiekben bekövetkezett tények alapján jogosult lett volna megtagadni az engedély megadását. Az engedély a visszavonás hatálybalépésével érvényét veszti.
- 14 Az AÜG 9. §-a értelmében a munkaerő-kölcsönző és a kölcsönvevő vállalkozás közötti, valamint a munkaerő-kölcsönző és a kölcsönzött munkavállaló közötti szerződések érvénytelenek, amennyiben a munkaerő-kölcsönző nem rendelkezett a törvényben megkövetelt engedéllyel. Ebben az esetben az AÜG 10. §-a előírta, hogy úgy kell tekinteni, hogy munkaviszony jött létre a kölcsönvevő vállalkozás és a kölcsönzött munkavállaló között.
- 15 Az AÜG-t a 2017. február 21-i Gesetz zur Änderung des Arbeitnehmerüberlassungsgesetzes und anderer Gesetze (a munkaerő-kölcsönzésről szóló törvény és egyéb törvények módosításáról szóló törvény, BGBl 2017 I, 258. o.; a továbbiakban: módosított AÜG) módosította, amely 2017. április 1-jén lépett hatályba.
- 16 A módosított AÜG „Munkaerő-kölcsönzés, engedélykötelezettség” című 1. §-a a következőképpen szól:

„(1) [...] A munkaerő-kölcsönzés ideiglenesen, legfeljebb az (1b) bekezdésben meghatározott időtartamra megengedett.

[...]

(1b) A munkaerő-kölcsönző ugyanazon kölcsönzött munkavállalót nem kölcsönözheti ki ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére 18 egymást követő hónapnál hosszabb időtartamra; a kölcsönvevő vállalkozás ugyanazon kölcsönzött munkavállalót nem foglalkoztathatja 18 egymást követő hónapnál hosszabb ideig. Az ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő, ugyanazon vagy másik munkaerő-kölcsönző általi korábbi kikölcsönzések időtartamát teljes mértékben be kell számítani, ha a kikölcsönzések között legfeljebb három hónap telt el. Az igénybevétel szerinti ágazat szociális partnerei által kötött kollektív szerződésben az első mondatban megjelölttől eltérő maximális kikölcsönzési időtartam határozható meg. [...] Az igénybevétel szerinti ágazat szociális partnerei által kötött kollektív szerződés alapján létrejött üzemi vagy szolgálati megállapodásban az első mondatban megjelölttől eltérő maximális kikölcsönzési időtartam határozható meg. [...]”

- 17 A módosított AÜG 9. §-a (1) bekezdésének 1b) pontja a következőképpen rendelkezik:

„Érvénytelenek:

(1b) a munkaerő-kölcsönző és a kölcsönzött munkavállaló közötti munkaszerződések a kikölcsönzésnek az 1. § (1b) bekezdése szerinti megengedett maximális időtartamának túllépése esetén, kivéve, ha a kölcsönzött munkavállaló a kikölcsönzés megengedett maximális időtartamának túllépését követő egy hónapon belül írásban nyilatkozik a munkaerő-kölcsönzőnek vagy a kölcsönvevő vállalkozásnak arról, hogy fenntartja a munkaerő-kölcsönzővel kötött munkaszerződését,

[...]

- 18 A módosított AÜG 10. §-a (1) bekezdésének első mondata a következőképpen rendelkezik:

„Amennyiben a munkaerő-kölcsönző és a kölcsönzött munkavállaló közötti szerződés a 9. § szerint érvénytelen, úgy kell tekinteni, hogy a kölcsönvevő vállalkozás és a kölcsönzött munkavállaló között – a tevékenység kezdetének a kölcsönvevő vállalkozás és a munkaerő-kölcsönző által meghatározott időpontjában – munkaszerződés jött létre; amennyiben az érvénytelenség csak a kölcsönvevő vállalkozásnál végzett tevékenység megkezdését követően következik be, a kölcsönvevő vállalkozás és a kölcsönzött munkavállaló közötti munkaviszony az érvénytelenség bekövetkeztével tekintendő létrejöttnek. [...]

- 19 A módosított AÜG 19. §-ának (2) bekezdése átmeneti rendelkezést tartalmaz, amelynek szövege a következő:

„A kikölcsönzés 2017. április 1-je előtti időtartama az 1. § (1b) bekezdése szerinti maximális kikölcsönzési időtartam számítása során nem vehető figyelembe.”

- 20 A Berlinben, valamint Brandenburg tartományban a fém- és villamos iparban történő munkaerő-kölcsönzésre és ideiglenes munkavégzésre vonatkozó, 2012. május 23-i kollektív szerződés, valamint az azt követő 2017. június 1-jei kollektív szerződés többek között úgy rendelkezik, hogy kölcsönzött munkavállalók ideiglenes igénybevétele megengedett. A 2017. június 1-jei kollektív szerződés ezenkívül kifejezetten utal a módosított AÜG 1. §-ának (1b) pontjában előírt eltérés jogszabályi lehetőségére. A kollektív szerződés felei egyetértenek továbbá abban, hogy az e kollektív szerződés szerinti kikölcsönzés maximális időtartama nem haladhatja meg a 48 hónapot. Az említett kollektív szerződés 8. pontja átmeneti rendelkezést tartalmaz. Eszerint a szociális partnereknek az üzemi megállapodásban megállapodnak a kikölcsönzés maximális időtartamában. Megállapodás hiányában 2017. június 1-jétől a munkaerő-kölcsönzés maximális időtartama 36 hónap.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 21 NP-t 2014. szeptember 1-jétől munkaerő-kölcsönző alkalmazta. Ezen időponttól 2019. május 31-ig – egy két hónapos gyermekgondozási szabadság kivételével – kizárólagosan a Daimler mint kölcsönvevő vállalkozás részére kölcsönözték ki, ahol folyamatosan a motor-összeszerelő üzemben dolgozott. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a szóban forgó foglalkoztatás nem munkavállaló helyettesítésére irányult.
- 22 2019. június 27-én NP az Arbeitsgericht Berlinnél (berlini munkaügyi bíróság, Németország) keresetet indított, és annak megállapítását kérte, hogy közte és a Daimler között 2015. szeptember 1-jétől, másodlagosan 2016. március 1-jétől, harmadlagosan 2016. november 1-jétől, negyedlegesen 2018. október 1-jétől, ötödlegesen pedig 2019. május 1-jétől munkaviszony áll fenn. E célból többek között arra hivatkozott, hogy az egy évet meghaladó időtartama miatt a Daimler általi kikölcsönzése nem minősíthető „ideiglenesnek”, és hogy a módosított AÜG 19. §-ának (2) bekezdésében előírt átmeneti rendelkezés ellentétes az uniós joggal. E bíróság a 2019. október 8-i ítéletével elutasította a keresetet.
- 23 2019. november 22-én NP fellebbezést nyújtott be ezen ítélettel szemben a Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburghoz (berlin-brandenburgi munkaügyi fellebbviteli bíróság, Németország).

- 24 E bíróság kifejti, hogy bár a 2008/104 irányelvet átültető nemzeti jog eredetileg azt írta elő, hogy a munkaerő-kölcsönzés csak „ideiglenes” jellegű lehet, annak maximális időtartamát csak 2017. április 1-jétől vezették be a nemzeti jogba, amely időtartamot – az érintett ágazat szociális partnerei által kötött kollektív szerződésekben vagy az ilyen kollektív szerződések alapján létrejött üzemi vagy szolgálati megállapodásokban szereplő esetleges eltérések sérelme nélkül – 18 hónapban határozták meg. Szintén ezen időpont óta az alkalmazandó szabályozás az említett időtartam túllépése esetén szankcióként előírja, hogy úgy kell tekinteni, hogy a szerződés szerinti kikölcsönzés kezdetének időpontjában munkaviszony jött létre a kölcsönvevő vállalkozás és a kölcsönzött munkavállaló között.
- 25 Az említett bíróság hozzáteszi, hogy az előző pontban említett jogszabály-módosítás átmeneti rendelkezést tartalmaz, amelynek értelmében a kikölcsönzés maximális időtartamának számításánál csak a 2017. április 1-jét követően végzett munka időtartamait veszik figyelembe. Ezenkívül a jelen ítélet 20. pontjában említett 2017. június 1-jei kollektív szerződés, valamint a Daimlerre alkalmazandó 2017. szeptember 20-i üzemi megállapodás 2017. június 1-jétől, illetve 2017. április 1-jétől számítva legfeljebb 36 hónapos kikölcsönzési időtartamot ír elő. Ebből következik, hogy az olyan munkavállaló esetében, mint NP, az alkalmazandó szabályozás értelmében a Daimler részére történő kikölcsönzés időtartamát nem lehet úgy tekinteni, mint amely túllépte az e szabályozás által előírt maximális időtartamot, még akkor sem, ha e kikölcsönzés közel öt évig tartott.
- 26 Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy amennyiben NP a Daimlerrel 2018. október 1-je előtt fennálló munkaviszony megállapítását kéri, keresete csak akkor lehet teljes mértékben eredményes, ha azt az uniós jog írja elő.
- 27 E körülmények között határozott úgy a Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (berlin-brandenburgi munkaügyi fellebbviteli bíróság), hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Valamely kölcsönzött munkavállalónak egy kölcsönvevő vállalkozáshoz történő kikölcsönzése már akkor nem tekinthető »ideiglenesnek« a [2008/104 irányelv] 1. cikke értelmében, ha a foglalkoztatás olyan állandó munkakörben történik, amelyet nem helyettesítési céllal töltenek be?
- 2) Valamely kölcsönzött munkavállaló 55 hónapos időtartamra történő kikölcsönzése nem tekinthető »ideiglenesnek« a [2008/104 irányelv] 1. cikke értelmében?

[...] Az [...] első vagy a második kérdésre adandó igenlő válasz esetén:

- [3]) Akkor is fennáll-e a kölcsönzött munkavállaló számára az ahhoz való jog, hogy a kölcsönvevő vállalkozással munkaviszonyt létesítsen, ha a nemzeti jog a 2017. április 1-je előtti időszakra vonatkozóan nem ír elő ilyen szankciót?
- [4]) Ellentétes-e a [2008/104 irányelv] 1. cikkével [a módosított AÜG] 19. §-ának (2) bekezdésében foglalt nemzeti rendelkezés, ha először 2017. április 1-jétől ír elő a kikölcsönzésre vonatkozó, személyenkénti 18 hónapos maximális időtartamot, a kikölcsönzés korábbi időtartamát azonban kifejezetten figyelmen kívül hagyja, ha a korábbi időtartam figyelembevételére esetén a kikölcsönzés nem minősülne ideiglenesnek?

[5] Átengedhető-e a személyenkénti maximális időtartam kiterjesztése a kollektív szerződés feleinek? Az e kérdésre adott igenlő válasz esetén: vonatkozik-e ez olyan kollektív szerződéses partnerekre is, amelyek jogköre nem az érintett kölcsönzött munkavállaló munkaviszonyára, hanem a kölcsönvevő vállalkozás ágazatára terjed ki?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

- 28 Első kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2008/104 irányelv 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az e rendelkezésben szereplő „ideiglenes” kifejezéssel ellentétes az, hogy a munkaerő-kölcsönzővel munkaszerződéssel vagy munkaviszonnyal rendelkező munkavállalót olyan állandó munkakör betöltése céljából kölcsönözik ki a kölcsönvevő vállalkozás részére, amelyet nem helyettesítési céllal töltenek be.
- 29 Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jog rendelkezéseinek értelmezésekor nemcsak az említett rendelkezések fogalmait kell figyelembe venni az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentésüknek megfelelően, hanem a szövegkörnyezetüket és azon szabályozás célkitűzéseit is, amelynek e kifejezés részét képezi (lásd ebben az értelemben: 2010. június 24-i Pontini és társai ítélet, C-375/08, EU:C:2010:365, 58. pont; 2019. július 29-i Pelham és társai ítélet, C-476/17, EU:C:2019:624, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 30 Először is, a 2008/104 irányelv 1. cikkének szövegéből, amely meghatározza annak hatályát, az következik, hogy az irányelv a munkaerő-kölcsönzőkkel kötött munkaszerződéssel rendelkező vagy ott munkaviszonyban álló munkavállalókra vonatkozik, akiket a kölcsönvevő vállalkozásoknál való ideiglenes, az adott vállalkozás felügyelete és irányítása melletti munkavégzésre kölcsönöznek ki.
- 31 Így magából e rendelkezés szövegéből következik, hogy az „ideiglenes” kifejezés nem arra irányul, hogy olyan munkakörökre korlátozza a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzést, amelyek nem állandóak, vagy amelyeket helyettesítési céllal kellene betölteni, mivel e kifejezés nem a kölcsönvevő vállalkozásnál betöltendő munkakört, hanem a munkavállaló e vállalkozás részére történő kikölcsönzésének módját jellemzi.
- 32 Másodsorban, a 2008/104 irányelv 1. cikke (1) bekezdésének e szó szerinti értelmezését megerősíti az a szövegkörnyezet, amelybe e rendelkezés illeszkedik, és különösen ezen irányelv szerkezete is.
- 33 Rá kell mutatni ugyanis először is arra, hogy a 2008/104 irányelv egyetlen rendelkezése sem vonatkozik a kölcsönvevő vállalkozásnál végzendő munka vagy betöltendő munkakör jellegére. Az irányelv ehhez hasonlóan azokat az eseteket sem sorolja fel, amelyek igazolhatják e foglalkoztatási forma alkalmazását, mivel – amint arra a főtanácsnok indítványának 37. pontjában rámutatott – a tagállamok jelentős mérlegelési mozgásteret őriztek meg az ezen alkalmazást igazoló helyzetek meghatározása tekintetében. E tekintetben a 2008/104 irányelv csak minimumkövetelmények bevezetését írja elő, amint az irányelv 9. cikkének (2) bekezdéséből következik (lásd ebben az értelemben: 2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 41. pont).

- 34 Másodszor hangsúlyozni kell, hogy az „ideiglenes” kifejezést a 2008/104 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b)–e) pontja is használja, amely a „munkaerő-kölcsönző”, a „kölcsönzött munkavállaló”, a „kölcsönvevő vállalkozás” és a „kikölcsönzés” fogalmát határozza meg. Márpedig a Bíróság már kimondta, hogy ezekből a fogalommeghatározásokból egyértelműen következik, hogy a kölcsönvevő vállalkozással fennálló munkaviszony ideiglenes a jellegénél fogva (lásd ebben az értelemben: 2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 61. pont).
- 35 Harmadszor, a Bíróság azt is megállapította, hogy ezen irányelv 5. cikke (5) bekezdésének első mondata, amely előírja, hogy az érintett tagállamban hatályos joggal és/vagy gyakorlattal összhangban a tagállamok megfelelő intézkedéseket hoznak az e cikk alkalmazását érintő visszaélések, és különösen az ezen irányelv rendelkezéseinek megkerülését célzó, egymást követő kikölcsönzések megakadályozása céljából, nem írja elő a tagállamok számára, hogy a munkaerő-kölcsönzés igénybe vételét technikai jellegű, vagy termelési, szervezési vagy helyettesítési szükségletekkel összefüggő indokok megjelöléséhez kösse (lásd ebben az értelemben: 2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 42. pont).
- 36 Ebből az következik, amint arra lényegében a Bizottság is rámutat, hogy az uniós jogalkotó nem kívánta korlátozni a munkaerő-kölcsönzés igénybevételét azáltal, hogy a kölcsönzött munkavállaló számára kizárólag ideiglenes jellegű munkakör betöltését engedélyezi.
- 37 Harmadsorban, mivel ezt az értelmezést nem cáfolják a 2008/104 irányelvnek a (12) preambulumbekkezdésében és a 2. cikkében megfogalmazott célkitűzései, amelyek arra irányulnak, hogy a kölcsönzött munkavállalókat védő olyan keretet hozzanak létre, amely megkülönböztetéstől mentes, átlátható és arányos, és egyúttal tiszteletben tartja a munkaerőpiacok, valamint a munkaügyi kapcsolatok különbözőségét is, valamint arra, hogy elősegítsék a rugalmas munkavégzési formák kialakítását, a munkahelyteremtést és a kölcsönzött munkavállalók védelmét, mivel – amint azt a főtanácsnok indítványának 42. pontjában lényegében kifejtette – e célok elérése nem követeli meg, hogy a kölcsönzött munkavállalókat ne lehessen nem olyan állandó munkakörök betöltésére alkalmazni, amelyet nem helyettesítési céllal töltenek be. Éppen ellenkezőleg, az a körülmény, hogy a 2008/104 irányelv – amint azt a Bíróság felidézte – arra is irányul, hogy ösztönözze a kölcsönzött munkavállaló kölcsönvevő vállalkozásnál történő állandó foglalkoztatáshoz való hozzáférését (2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 51. pont), megerősíti azt az értelmezést, amely szerint a munkavállaló állandó munkakör ideiglenes betöltésére is kikölcsönözhető a kölcsönvevő vállalkozás számára, ha a későbbiekben ezt a munkakört tartósan is betöltheti.
- 38 A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/104 irányelv 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az e rendelkezésben szereplő „ideiglenes” kifejezéssel nem ellentétes az, hogy a munkaerő-kölcsönzővel munkaszerződéssel vagy munkaviszonnal rendelkező munkavállalót olyan állandó munkakör betöltése céljából kölcsönözik ki a kölcsönvevő vállalkozás részére, amelyet nem helyettesítési céllal töltenek be.

A második kérdésről

A Bíróság hatásköréről

- 39 A Daimler azzal az indokkal vitatja a Bíróságnak a második kérdés megválaszolására vonatkozó hatáskörét, hogy e kérdés arra irányul, hogy a Bíróság végezze el a munkavállaló alapeljárás tárgyát képező kikölcsönzésének ténybeli értékelését.
- 40 E tekintetben elegendő megállapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által feltett második kérdés nem az alapeljárás tényállásának megállapítására vagy értékelésére vonatkozik, hanem az alapügyben szóban forgó kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzése időtartamának jogi minősítésére, többek között a 2008/104 irányelv 1. cikkében foglalt azon követelményre tekintettel, amely szerint az ilyen kikölcsönzésnek „ideiglenesnek” kell maradnia. Az előterjesztő bíróság által megállapított tények uniós jog alapján történő minősítése azonban e jog értelmezését feltételezi, amely értelmezés tekintetében a Bíróság az EUMSZ 267. cikkben meghatározott eljárás keretében hatáskörrel bír (lásd ebben az értelemben: 2017. december 3-i Asociación Profesional Elite Taxi ítélet, C-434/15, EU:C:2015:981, 20. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 41 Következésképpen meg kell állapítani hogy a Bíróság hatáskörrel rendelkezik a második kérdés megválaszolására.

Az elfogadhatóságról

- 42 A Daimler úgy véli, hogy a második kérdés mindenestre elfogadhatatlan, mivel nem releváns az alapügy megoldása szempontjából.
- 43 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EUMSZ 267. cikk alapján létrehozott együttműködés keretében kizárólag az alapügyben eljáró és a meghozandó bírósági határozatért felelős nemzeti bíróság feladata, hogy az ügy sajátosságaira tekintettel megítélje mind az előzetes döntéshozatalra utaló határozatnak az ítélete meghozatala tekintetében fennálló szükségességét, mind a Bíróság elé terjesztett kérdések relevanciáját. Tehát, ha az előterjesztett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság főszabály szerint köteles határozni róluk (2021. november 25-i job-medium ítélet, C-233/20, EU:C:2021:960, 17. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 44 Ennélfogva az uniós jogra vonatkozó kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A Bíróság csak akkor utasíthatja el a nemzeti bíróságok által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson (2021. november 25-i job-medium ítélet C-233/20, EU:C:2021:960, 18. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 45 A jelen ügyben, amint az a jelen ítélet 40. pontjában megállapításra került, a kérdést előterjesztő bíróság második kérdése arra irányul, hogyan kell az alapügyben érintett, kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzésének időtartamát jogi szempontból minősíteni azon, különösen a 2008/104 irányelv 1. cikkében foglalt követelményre tekintettel, amely szerint a kikölcsönzésnek

„ideiglenesnek” kell maradnia. E bíróság hozzáteszi, amint az a jelen ítélet 26. pontjában megállapításra került, hogy mivel NP annak megállapítását kéri, hogy a Daimlerrel fennálló munkaviszony 2018. október 1-je előtt fennállt, keresete csak akkor lehet teljes mértékben eredményes, ha azt az uniós jog írja elő.

- 46 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a második kérdés az uniós jog értelmezésére vonatkozik, és az e kérdésre adandó válasz releváns az előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő jogvita megoldása szempontjából.
- 47 Ebből következik, hogy ez a kérdés elfogadható.

A kérdés érdeméről

- 48 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 267. cikk által bevezetett, a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti együttműködés keretében a Bíróságnak a nemzeti bíróság részére hasznos választ kell adnia, amely megkönnyíti az előtte folyamatban lévő jogvita eldöntését. Ennek érdekében adott esetben a Bíróságnak át kell fogalmaznia az elé terjesztett kérdéseket. A Bíróság feladata ugyanis az uniós jog minden olyan rendelkezésének értelmezése, amelyre a nemzeti bíróságoknak az eléjük terjesztett jogviták eldöntése érdekében szükségük van, még akkor is, ha a bíróságok az általuk feltett kérdésekben nem jelölik meg kifejezetten ezeket a rendelkezéseket (2016. június 21-i New Valmar ítélet, C-15/15, EU:C:2016:464, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 49 Következésképpen, még ha a kérdést előterjesztő bíróság formálisan a 2008/104 irányelv 1. cikkének értelmezésére korlátozta is kérdését, e körülmény nem képezi akadályát annak, hogy a Bíróság a nemzeti bíróság részére az uniós jognak az előtte folyamatban lévő ügy elbírálásához hasznos, valamennyi értelmezési szempontját megadja, függetlenül attól, hogy a nemzeti bíróság kérdései megfogalmazásában utalt-e azokra, vagy sem. E tekintetben a Bíróságnak kell a nemzeti bíróság által szolgáltatott információk összessége, és különösen az előzetes döntéshozatalra utaló határozat indokolása alapján meghatározni az uniós jog azon rendelkezéseit, amelyeknek az értelmezése a per tárgyára figyelemmel szükséges (lásd ebben az értelemben, analógia útján: 2016. június 21-i New Valmar ítélet, C-15/15, EU:C:2016:464, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 50 A jelen ügyben, noha az előterjesztő bíróság a második kérdésével a 2008/104 irányelv 1. cikkének, konkrétan az e cikk (1) bekezdésében szereplő „ideiglenes” kifejezésnek az értelmezésére kéri a Bíróságot, az előzetes döntéshozatalra utaló határozat indokolásából kitűnik, hogy ezzel a kérdéssel e bíróság nem azt kívánja megtudni, hogy a szóban forgó kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzése ezen irányelv hatálya alá tartozik-e, hanem inkább azt, hogy e kikölcsönzés továbbra is „ideiglenes” jelleggel bír ezen irányelv értelmében, vagy éppen ellenkezőleg, e munkavállaló – 55 hónapos kikölcsönzési időszakot eredményező – kikölcsönzése az egymást követő meghosszabbításai miatt visszaélészerű, az említett bíróság ugyanis hangsúlyozza, hogy NP ilyen visszaélészerű jellegre hivatkozott előtte.
- 51 Így az említett kérdés lényegében annak eldöntésére irányul, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló körülmények között az ilyen meghosszabbítások a kölcsönzött munkavállalónak a 2008/104 irányelv 5. cikkének (5) bekezdése értelmében vett, egymást követő kikölcsönzései visszaélészerű alkalmazásnak minősülhetnek-e.

- 52 E körülmények között át kell fogalmazni a második kérdést, és meg kell állapítani, hogy azzal az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy úgy kell-e értelmezni a 2008/104 irányelv 1. cikkének (1) bekezdését és 5. cikkének (5) bekezdését, hogy a kölcsönzött munkavállaló egymást követő kikölcsönzéseivel való visszaélésnek minősül az ilyen, a kölcsönvevő vállalkozásnál fennálló ugyanazon munkakörbe történő kikölcsönzés 55 hónapos időtartamú meghosszabbítása.
- 53 Mindenekelőtt rá kell mutatni egyrészt arra, hogy a 2008/104 irányelvnek nem célja, hogy konkrétan meghatározza a kölcsönzött munkavállaló kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésének azon időtartamát, amelyen túl a kikölcsönzést már nem lehet „ideiglenesnek” minősíteni. Meg kell ugyanis állapítani, hogy sem a 2008/104 irányelv 1. cikkének (1) bekezdése, amely – amint azt a jelen ítélet 30. pontja felidézi – a munkavállalóknak a kölcsönvevő vállalkozások számára „ideiglenes” munkavégzés céljából történő kikölcsönzésére utal, és ezen irányelv egyetlen más rendelkezése sem ír elő olyan időtartamot, amelyen túl a kikölcsönzést többé nem lehet „ideiglenesnek” minősíteni. Ugyanígy, az említett irányelv egyetlen rendelkezése sem kötelezi a tagállamokat arra, hogy a nemzeti jogban ilyen időtartamot írjanak elő.
- 54 Másrészt a 2008/104 irányelv 5. cikke (5) bekezdésének első mondata, amely többek között arra kötelezi a tagállamokat, hogy megfelelő intézkedéseket hozzanak az ezen irányelv rendelkezéseinek megkerülését célzó, egymást követő kikölcsönzések megakadályozása céljából, nem kötelezi őket arra, hogy korlátozzák ugyanazon munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő, egymást követő kikölcsönzésének számát, és nem ír elő olyan különös intézkedést sem, amelyet a tagállamoknak e célból – ideértve a visszaélés megakadályozását is – meg kellene hozniuk (lásd ebben az értelemben: 2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 42. és 44. pont).
- 55 Ebből következik, hogy a 2008/104 irányelv rendelkezései nem írják elő a tagállamok számára, hogy e területen külön jogszabályokat fogadjanak el (lásd analógia útján: 2015. március 17-i AKT-ítélet, C-533/13, EU:C:2015:173, 31. pont).
- 56 Ugyanakkor, amint arra a Bíróság már emlékeztetett, a 2008/104 irányelv 5. cikke (5) bekezdésének első mondata arra kötelezi a tagállamokat, hogy megfelelő intézkedéseket hozzanak az egész irányelv rendelkezéseinek megkerülését célzó, a munkavállaló egymást követő kikölcsönzéseinek megakadályozása céljából. A tagállamoknak különösen azt kell biztosítaniuk, hogy a munkaerő-kölcsönzés keretében, ugyanazon kölcsönvevő vállalkozásnál történő munkavégzés a kölcsönzött munkavállaló számára ne váljon állandó helyzetté (2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 55. és 60. pont).
- 57 E tekintetben a tagállamok a nemzeti jogban pontos időtartamot határozhatnak meg, amelyen túl az ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzéseinek egymást követő meghosszabbításai nem tekinthetők ideiglenesnek. Mindemellet az ilyen időtartamnak a 2008/104 irányelv 1. cikke (1) bekezdésének megfelelően szükségszerűen ideiglenes jellegűnek kell lennie, azaz e kifejezésnek a köznyelvben elfogadott jelentése szerint időben korlátozottnak kell lennie.
- 58 Abban az esetben, ha valamely tagállam alkalmazandó szabályozása nem írt elő ilyen időtartamot, a nemzeti bíróságok feladata, hogy esetről esetre, az összes releváns körülményre – ezek közé tartoznak többek között az egyes ágazatok sajátosságai – figyelemmel állapítsák meg ezen

időtartamot (lásd ebben az értelemben: 2008. december 18-i Andersen ítélet, C-306/07, EU:C:2008:743, 52. pont), és – amint arra a főtanácsnok indítványának 46. pontjában lényegében rámutatott – megbizonyosodjanak arról, hogy a kölcsönzött munkavállaló egymást követő kikölcsönzései ne a 2008/104 irányelv céljainak, különösen a munkaerő-kölcsönzés ideiglenes jellegének megkerülésére irányuljanak.

- 59 E meghatározás érdekében a kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint a következő megfontolásokat veheti figyelembe.
- 60 Ha ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő egymást követő kikölcsönzései e vállalkozásnál olyan tevékenységi időtartamot eredményeznek, amely hosszabb, mint amely valamennyi releváns körülményre – ideértve többek között az ágazat sajátosságait is – tekintettel észszerűen „ideiglenesnek” minősíthető, ez a 2008/104 irányelv 5. cikke (5) bekezdésének első mondata értelmében vett, egymást követő kikölcsönzéseknek a visszaélészerű alkalmazására utaló körülmény lehet (lásd ebben az értelemben: 2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 69. pont).
- 61 Hasonlóképpen, ugyanazon kölcsönzött munkavállalónak az ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére való egymást követő kikölcsönzései a 2008/104 irányelv rendelkezéseinek lényegét játsszák ki, és a munkaviszony e formájával való visszaélésnek minősülnek, mivel sértik a munkáltatók rugalmassága és a munkavállalók biztonsága között az irányelv által létrehozott egyensúlyt azáltal, hogy az utóbbit eltörlik (2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 70. pont)
- 62 Végezetül, amennyiben a konkrét esetben semmilyen objektív magyarázatot nem adnak arra, hogy az érintett kölcsönvevő vállalkozás egymást követő munkaerő-kölcsönzési szerződéseket alkalmaz, a nemzeti bíróságnak a nemzeti szabályozási keret kontextusában és az egyes esetek körülményeinek figyelembevételével meg kell vizsgálnia, hogy a 2008/104 irányelv valamely rendelkezését kijátsszák-e, és ez még inkább szükséges abban az esetben, ha a szerződések szóban forgó sorozata ugyanazt a kölcsönzött munkavállalót kölcsönzi ki a kölcsönvevő vállalkozás részére (2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 71. pont).
- 63 A fenti megfontolások összességére tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/104 irányelv 1. cikkének (1) bekezdését és 5. cikkének (5) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a kölcsönzött munkavállaló egymást követő kikölcsönzéseiivel való visszaélésnek minősül a kölcsönvevő vállalkozásnál fennálló ugyanazon munkakörbe történő kikölcsönzés 55 hónapos időtartamra történő meghosszabbítása, amennyiben ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő egymást követő kikölcsönzései olyan tevékenységi időtartamot eredményeznek e vállalkozásnál, amely hosszabb, mint amely a nemzeti szabályozási keret kontextusában valamennyi releváns körülményre tekintettel – ideértve többek között az ágazat sajátosságait is – észszerűen „ideiglenesnek” minősíthető, és semmilyen objektív magyarázatot nem adnak arra, hogy az érintett kölcsönvevő vállalkozás egymást követő munkaerő-kölcsönzési szerződéseket alkalmaz; aminek a kérdést előterjesztő bíróságnak kell meghatároznia.

A negyedik kérdésről

- 64 Előzetesen meg kell állapítani, hogy az előterjesztő bíróság a negyedik kérdést – amelyet harmadikként kell megvizsgálni – arra az általa kifejtett körülményre tekintettel teszi fel, hogy míg a nemzeti szabályozás 2011. december 1-jétől előírta, hogy a munkavállaló kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésének ideiglenes jellegűnek kell lennie, a német jogalkotó csak e szabályozás 2017. április 1-jén hatályba lépett módosításával (azaz több mint hat évvel a 2008/104 irányelv átültetésére előírt időpont után) – azon eltérésekre is figyelemmel, amelyekre az igénybevétel szerinti ágazat szociális partnerei által kötött kollektív szerződésekben, illetve az e kollektív szerződések alapján létrejött üzemi és szolgálati megállapodásokban kerülhet sor – írta elő, hogy a kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzésének maximális időtartama 18 hónap, egy átmeneti rendelkezéssel pedig azt írta elő, hogy a kikölcsönzésnek csak a 2017. április 1-jétől számított időtartamát kell ilyenként beszámítani ebbe a maximális időtartamba.
- 65 Márpedig azon túl, hogy e bíróság arra vár választ, hogy ellentétes-e a 2008/104 irányelvvel az ilyen szabályozás, amennyiben kizárja a hatálybalépését megelőző időszakok figyelembevételét, noha ennek beszámítása ahhoz vezethetne, hogy a kikölcsönzés már nem bír „ideiglenes” jelleggel; az említett bíróság azt kívánja megtudni, hogy köteles-e részben vagy egészben mellőzni a szóban forgó átmeneti rendelkezés alkalmazását.
- 66 Így negyedik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2008/104 irányelvet úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely meghatározza ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésének maximális időtartamát, ugyanakkor ezen időtartam számítása céljából átmeneti rendelkezéssel kizárja az ilyen szabályozás hatálybalépését megelőző időszakok figyelembevételét. Igenlő válasz esetén e bíróság azt kívánja megtudni, hogy a kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában köteles-e mellőzni az ilyen átmeneti rendelkezés alkalmazását.
- 67 Amint azt a Bíróság már megállapította, a 2008/104 irányelv 5. cikke (5) bekezdésének első mondata egyértelmű, pontos és feltétel nélküli módon arra kötelezi a tagállamokat, hogy hozzák meg a szükséges intézkedéseket az olyan visszaélések megakadályozása érdekében, amelyeket az irányelv rendelkezéseinek megkerülését célzó, egymást követő munkaerő-kölcsönzésekkel valósítanak meg. Következésképpen e rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha valamely tagállam semmilyen intézkedést nem tesz a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzés ideiglenes jellegének megőrzése érdekében (2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 63. pont).
- 68 Ennek pontosítását követően a jelen ítélet 53. pontjában a Bíróság felidézte, hogy a 2008/104 irányelv egyetlen rendelkezése sem kötelezi a tagállamokat arra, hogy a nemzeti jogban olyan időtartamot írjanak elő, amelyen túl a munkaerő-kölcsönzés nem minősíthető „ideiglenesnek”.
- 69 Ezzel szemben a tagállamok egyrészt meghatározhatják a nemzeti jogban a munkaerő-kölcsönzés maximális időtartamát, amelyen túl úgy kell tekinteni, hogy a kölcsönzött munkavállaló kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzése már nem ideiglenes jellegű, másrészt pedig előírhatnak erre vonatkozó átmeneti rendelkezéseket.

- 70 A 2008/104 irányelv 9. cikkének (1) bekezdéséből ugyanis az következik, hogy az irányelv nem érinti a tagállamok azon jogát, hogy a munkavállalókra nézve kedvezőbb törvényi rendelkezéseket alkalmazzanak vagy vezessenek be, ezek közé tartozik az alapügyben szereplőhöz hasonló, olyan nemzeti szabályozás, amely olyan maximális időtartamot határoz meg, amelyen túl a kölcsönzött munkavállaló kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzése már nem ideiglenes jellegű.
- 71 Ennek során azonban a tagállamok nem sérthetik a 2008/104 irányelv rendelkezéseit. Így egyrészt a kölcsönzött munkavállaló kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésére vonatkozó maximális időtartam meghatározása során a tagállam nem állapíthatja meg ezt az időtartamot oly módon, hogy az meghaladja a kikölcsönzés ideiglenes jellegét, vagy lehetővé teszi a kölcsönzött munkavállaló olyan egymást követő kikölcsönzéseit, amely az irányelv 1. cikke (1) bekezdésének és 5. cikke (5) bekezdése első mondatának megfelelően lehetővé teszi az irányelv rendelkezéseinek megkerülését. Másrészt, amint az a 2008/104 irányelv 9. cikkének (2) bekezdéséből következik, az irányelv végrehajtása semmilyen körülmények között sem adhat alapot a munkavállalók védelmének az irányelv által szabályozott területeken már elért általános szintjéhez képest történő csökkentésére.
- 72 Mivel a 2008/104 irányelv 11. cikke (1) bekezdésének megfelelően a tagállamoknak 2011. december 5-ig kellett megfelelniük ezeknek a rendelkezéseknek, meg kell állapítani, hogy ettől az időponttól kezdve a tagállamoknak biztosítaniuk kellett, hogy a kölcsönzött munkavállalók kikölcsönzése ne haladja meg az „ideiglenesnek” minősíthető időtartamot.
- 73 Márpedig a jelen ügyben, amint arra a főtanácsnok az indítványának 62. pontjában lényegében rámutatott, a jelen ítélet 19. pontjában említetthez hasonló átmeneti rendelkezés nem járhat azzal a következménnyel, hogy megfosztja hatékony érvényesülésétől a 2008/104 irányelv által azon kölcsönzött munkavállaló számára biztosított védelmet, akit úgy kölcsönöztek ki a kölcsönvevő vállalkozás részére, hogy kikölcsönzésének összességében figyelembe vett időtartama miatt e kikölcsönzés már nem tekinthető ezen irányelv értelmében „ideiglenesnek”.
- 74 Ebből következik, hogy a 2008/104 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely meghatározza ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésének maximális időtartamát abban az esetben, ha e szabályozás megfosztja hatékony érvényesülésétől a 2008/104 irányelv által azon kölcsönzött munkavállaló számára biztosított védelmet, akit úgy kölcsönöztek ki a kölcsönvevő vállalkozás részére, hogy kikölcsönzéseinek összességében figyelembe vett időtartama miatt e kikölcsönzés már nem tekinthető ezen irányelv értelmében „ideiglenesnek”. A nemzeti bíróság feladata annak eldöntése, hogy a jelen ügyben ténylegesen ez az eset áll-e fenn.
- 75 Igenlő válasz esetén a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy ha a kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában jár el, köteles-e mellőzni a jelen ítélet 19. pontjában említetthez hasonló átmeneti rendelkezés alkalmazását.
- 76 A Bíróság e tekintetben több alkalommal megállapította, hogy amennyiben a nemzeti bíróság kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában jár el, az irányelvben meghatározott kötelezettségek nemzeti jogba való átültetésére hozott rendelkezések alkalmazása érdekében a nemzeti jogrend valamennyi szabályát köteles figyelembe venni, és azt minden lehetséges módon úgy értelmezni, hogy az irányelv célját figyelembe véve azzal összhangban levő eredményre jusson (2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet, C-176/12, EU:C:2014:2, 38. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; valamint 2015. június 4-i Fabe ítélet, C-497/13, EU:C:2015:357, 33. pont).

- 77 A nemzeti jognak az uniós joggal összhangban álló értelmezésére vonatkozó elvnek azonban vannak bizonyos korlátai. Így az általános jogelvek korlátozzák a nemzeti bíróság azon kötelezettségét, hogy a nemzeti jog releváns szabályainak értelmezésekor és alkalmazásakor figyelembe kell vennie az irányelv tartalmát, továbbá e kötelezettség nem szolgálhat a nemzeti jog *contra legem* értelmezésének alapjául (lásd ebben az értelemben a 2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet, C-176/12, EU:C:2014:2, 39. pont; 2018. december 13-i Hein ítéletet, C-385/17, EU:C:2018:1018, 51. pont; 2020. október 14-i KG [Munkaerő-kölcsönzés keretében történő, egymást követő kikölcsönzések] ítélet, C-681/18, EU:C:2020:823, 66. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 78 A jelen ügyben, amint arra a főtanácsnok az indítványának 63. és 64. pontjában rámutatott, a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak meghatározása, hogy a jelen ítélet 19. pontjában említett átmeneti rendelkezés a nemzeti jog valamennyi szabályát figyelembe véve a 2008/104 irányelv követelményeinek megfelelő értelmezés tárgyát képezheti-e, következésképpen azt nem úgy kell-e értelmezni, hogy az alapeljárás felperesét megfosztja azon jogától, hogy a kölcsönvevő vállalkozás részére való kikölcsönzésének teljes időtartamára hivatkozzon, adott esetben annak megállapítása érdekében, hogy túllépték e kikölcsönzés ideiglenes jellegét.
- 79 Amennyiben a nemzeti jogszabályoknak az uniós jog követelményeivel összhangban álló értelmezése nem lehetséges, az uniós jog elsőbbségének elve értelmében az uniós jogi rendelkezéseket hatáskörének keretei között alkalmazni hivatott nemzeti bíróság köteles biztosítani e normák teljes érvényesülését, szükség esetén – saját hatáskörénél fogva – mellőzve a nemzeti jogszabályok uniós joggal ellentétes, akár utólagosan elfogadott rendelkezéseinek alkalmazását, anélkül hogy előzetesen kérelmeznie kellene azok jogalkotói vagy bármilyen egyéb alkotmányos úton történő megsemmisítését, vagy azt be kellene várnia (2022. január 18-i Thelen Technopark Berlin ítélet, C-261/20, EU:C:2022:33, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 80 Mindemellett figyelembe kell venni az uniós jog egyéb alapvető jellegzetességeit is, különösen pedig az irányelvek természetét és joghatásait (2022. január 18-i Thelen Technopark Berlin ítélet, C-261/20, EU:C:2022:33, 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 81 Az irányelvek tehát önmagukban nem keletkeztethetnek magánszemélyekre vonatkozó kötelezettségeket, így azokra nem lehet a nemzeti bíróság előtt magánszemélyekkel szemben hivatkozni. Az EUMSZ 288. cikk harmadik bekezdése értelmében ugyanis az irányelv kötelező jellege, amelyen annak hivatkozhatósága alapul, csak „minden címzett tagállamra” vonatkozik, és hogy az Unió azonnali hatállyal – általános és absztrakt jelleggel – nem rendelhet el magánszemélyeket terhelő kötelezettségeket, csupán ott, ahol erre rendeletalkotási hatáskörrel rendelkezik. Ennélfogva valamely irányelv rendelkezése még akkor sem teheti lehetővé a nemzeti bíróság számára azt, hogy a belső jognak az irányelvvel ellentétes rendelkezésének alkalmazását mellőzze, ha az máskülönben egyértelmű, pontos és feltétel nélküli, amennyiben ez valamely magánszemély terhére további kötelezettséget keletkeztetne (2022. január 18-i Thelen Technopark Berlin ítélet, C-261/20, EU:C:2022:33, 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 82 Ebből következik, hogy a kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróság egyedül az uniós jog alapján nem köteles mellőzni az uniós joggal ellentétes olyan átmeneti rendelkezés alkalmazását, amely a kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzésének maximális időtartamát rögzítő szabályozás alkalmazása céljából kizárja az ilyen szabályozás hatálybalépését megelőző kikölcsönzések időtartamainak figyelembevételét.
- 83 A fenti megfontolásokra tekintettel a negyedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/104 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely meghatározza ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésének maximális időtartamát, amennyiben e szabályozás egy átmeneti rendelkezéssel ezen időtartam számítása céljából kizárja az e szabályozás hatálybalépését megelőző időszakok figyelembevételét, megfosztva a nemzeti bíróságot azon lehetőségtől, hogy a kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzésének tényleges időtartamát annak meghatározása céljából figyelembe vegyék, hogy a kikölcsönzés ezen irányelv értelmében „ideiglenes” volt-e, aminek meghatározása a kérdést előterjesztő bíróság feladata. A kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróság egyedül az uniós jog alapján nem köteles mellőzni az ilyen, uniós joggal ellentétes átmeneti rendelkezés alkalmazását.

A harmadik kérdésről

Az elfogadhatóságról

- 84 A Daimler arra hivatkozik, hogy a harmadik kérdés elfogadhatatlan, mivel az uniós joggal fennálló kapcsolat nem bizonyított.
- 85 E tekintetben elegendő megállapítani, hogy ez a kérdés kifejezetten arra irányul, hogy a kölcsönzött munkavállaló alapíthatja-e közvetlenül az uniós jogra a kölcsönvevő vállalkozással fennálló munkaviszonyhoz való jogát abban az esetben, ha a nemzeti jog nem ír elő szankciót a 2008/104 irányelv rendelkezéseinek be nem tartása esetén. Az uniós joggal fennálló kapcsolat ennél fogva kellőképpen bizonyított.
- 86 Ebből következik, hogy a harmadik kérdés elfogadható.

A kérdés érdeméről

- 87 Harmadik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2008/104 irányelv 10. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az ezen irányelv munkaerő-kölcsönzők vagy kölcsönvevő vállalkozások általi megsértésének szankcionálására irányuló nemzeti jogi rendelkezés hiányában a kölcsönzött munkavállaló alapíthat az uniós jogra a kölcsönvevő vállalkozással fennálló munkaviszony létrejöttére vonatkozó alanyi jogot.
- 88 E kérdést az előterjesztő bíróság azért tette fel, mert a német jogalkotó 2017. március 31-ig nem írt elő szankciót arra az esetre, ha a kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzése már nem tekinthető ideiglenesnek.

- 89 Márpedig e bíróság, amely megállapítja, hogy az alkalmazandó nemzeti jog előírja, hogy a kölcsönvevő vállalkozással munkaviszony jön létre, ha a munkaerő-kölcsönző nem rendelkezik a munkaerő-kölcsönzéshez szükséges engedéllyel, arra vár választ, hogy a 2008/104 irányelv 10. cikke (1) bekezdésének hatékony érvényesüléséből nem lehet-e azt levezetni, hogy ugyanezen szankciónak kellene sújtania az olyan kikölcsönzést, amely már nem ideiglenes jellegű.
- 90 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a német kormány vitatja azt az előfeltevést, amelyre a kérdést előterjesztő bíróság támaszkodik, és amely szerint Németországban semmilyen szankciót nem írtak elő arra az esetre, ha a kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzése már nem tekinthető ideiglenesnek, és e kormány hangsúlyozza, hogy a kölcsönzött munkavállaló nem ideiglenes jellegű munkaerő-kölcsönzését már 2017. április 1-je előtt a munkavállalók munkaerő-kölcsönző részére történő kikölcsönzéséhez szükséges engedély visszavonásával szankcionálta.
- 91 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az EUMSZ 267. cikk szerinti eljárás keretében a Bíróság és a kérdést előterjesztő bíróság feladatai egyértelműen eltérőek, és kizárólag ez utóbbi feladata, hogy a nemzeti jogszabályokat értelmezze (2019. november 14-i Spedidam ítélet, C-484/18, EU:C:2019:970, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 92 Így a Bíróságnak nem feladata, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem keretén belül a nemzeti rendelkezések értelmezése tárgyában állást foglaljon. A Bíróság feladata ugyanis az, hogy – az uniós és nemzeti bíróságok közötti hatáskörmegosztás keretén belül – figyelembe vegye azt az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban meghatározott ténybeli és szabályozási hátteret, amelybe az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés illeszkedik (2019. november 14-i Spedidam ítélet, C-484/18, EU:C:2019:970, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 93 Az EUMSZ 288. cikk (3) bekezdése értelmében az irányelv az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.
- 94 Bár e rendelkezés a tagállamok számára fenntartja az irányelv végrehajtásának biztosítására szolgáló eljárások és eszközök megválasztásának szabadságát, az azonban nem érinti a címzett tagállamok azon kötelezettségét, hogy az érintett irányelv teljes érvényesülésének biztosítása érdekében – az irányelv céljával összhangban – minden szükséges intézkedést meghozzanak (1984. április 10-i Von Colson és Kamann ítélet, 14/83, EU:C:1984:153, 15. pont).
- 95 A jelen ügyben a 2008/104 irányelv 10. cikkének (1) bekezdése arra kötelezi a tagállamokat, hogy megfelelő intézkedéseket írjanak elő arra az esetre, ha a munkaerő-kölcsönzők vagy a kölcsönvevő vállalkozások nem tartják be ezen irányelv rendelkezéseit. Különösen gondoskodjanak e tagállamok arról, hogy megfelelő közigazgatási vagy bírósági eljárások álljanak rendelkezésre az ezen irányelvből származó kötelezettségek betartatása érdekében. E cikk (2) bekezdése hozzáteszi, hogy a tagállamok megállapítják a 2008/104 irányelvet végrehajtó nemzeti rendelkezések megsértése esetén alkalmazandó szankciókra vonatkozó szabályokat, és megtesznek minden szükséges intézkedést azok alkalmazásának biztosítása érdekében, és pontosítja, hogy e szankciónak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük, amint arra ezen irányelv (21) preambulumbekkezdése is emlékeztet.

- 96 Amint az egyértelműen kitűnik a 2008/104 irányelv 10. cikkének szövegéből, ez a rendelkezés nem tartalmaz pontos szabályokat az ott említett szankciók megállapítására vonatkozóan, hanem a tagállamokra bízta annak szabadságát, hogy válasszanak azon szankciók közül, amelyek alkalmasak e rendelkezés céljának megvalósítására.
- 97 Ebből következik, hogy az olyan kölcsönzött munkavállaló, akinek a kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzése a 2008/104 irányelv 1. cikke (1) bekezdésének és 5. cikke (5) bekezdésének első mondatát megsértve már nem ideiglenes jellegű, a jelen ítélet 79. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatra tekintettel nem alapíthat az uniós jogra az e vállalkozással fennálló munkaviszony létrejöttéhez fűződő alanyi jogot.
- 98 Az ezzel ellentétes értelmezés a gyakorlatban a kizárólag a nemzeti jogalkotókra ruházott mérlegelési jogkör megszűnéséhez vezetne, noha e jogalkotók feladata a megfelelő szankciórendszernek a 2008/104 irányelv 10. cikkében meghatározott keretek közötti kialakítása (lásd analógia útján: 2018. október 4-i Link Logistik N&N ítélet, C-384/17, EU:C:2018:810, 54. pont).
- 99 Mindezek után emlékeztetni kell arra, hogy az a fél, akit a nemzeti jog uniós joggal való összeegyeztethetlensége miatt sérelem ért, hivatkozhat az 1991. november 19-i Francovich és társai ítéletből (C-6/90 és C-9/90, EU:C:1991:428) következő ítélkezési gyakorlatra annak érdekében, hogy adott esetben kártérítést kapjon (lásd ebben az értelemben: 2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet, C-176/12, EU:C:2014:2, 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 100 A fenti megfontolásokra tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/104 irányelv 10. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ezen irányelv munkaerő-kölcsönzők vagy kölcsönvevő vállalkozások általi megsértésének szankcionálására irányuló nemzeti jogi rendelkezés hiányában a kölcsönzött munkavállaló nem alapíthat az uniós jogra a kölcsönvevő vállalkozással fennálló munkaviszony létrejöttére vonatkozó alanyi jogot.

Az ötödik kérdésről

- 101 Ötödik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy úgy kell-e értelmezni a 2008/104 irányelvet, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely felhatalmazza a szociális partnereket arra, hogy a kölcsönvevő vállalkozások ágazatában eltérjenek az e szabályozásban a kölcsönzött munkavállalók kikölcsönzésére vonatkozóan előírt maximális időtartamtól.
- 102 E bíróság szerint ezt a kérdést arra a körülményre tekintettel tették fel, hogy a 2008/104 irányelv 5. cikkének (3) bekezdése, amely előírja, hogy a szociális partnerek az e cikk (1) bekezdésében foglalt elvtől eltérő rendelkezéseket vezethetnek be, csak az egyenlő bánásmód említett cikkben konkretizált elvétől való eltérésekre vonatkozik. Így a szociális partnerek nem kaptak hatáskört a munkavállalók kikölcsönzésére vonatkozó időtartam szabályozására.
- 103 Kétségtelen, hogy – amint az a 2008/104 irányelv 5. cikkének (3) bekezdéséből kitűnik – a tagállamok kizárólag bizonyos feltételek mellett adhatják meg a szociális partnerek számára az e cikk (1) bekezdésében említett feltételektől való eltérés lehetőségét. Ezen irányelv (17) preambulumbekkezdése e tekintetben továbbá úgy szól, hogy bizonyos korlátozott

körülmények között a nemzeti szintű szociális partnerek által kötött megállapodás alapján a tagállamok számára lehetővé kell tenni, hogy határok között – a megfelelő szintű védelem biztosítása mellett – eltérhessenek az egyenlő bánásmód alapelvétől.

- 104 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a szociális partnereknek a 2008/104 irányelv végrehajtása során betöltött szerepe nem korlátozódik az ezen irányelv 5. cikkében rájuk ruházott feladatra.
- 105 Közelebbről, először is ezen irányelv (16) preambulumbekzdése a szociális partnerek széles körű fellépését írja elő, pontosítva, hogy a tagállamok lehetővé tehetik a szociális partnerek számára, hogy – a kölcsönzött munkavállalókra vonatkozó védelem általános szintjének tiszteletben tartása mellett – meghatározzák a munka- és foglalkoztatási feltételeket. Az említett irányelv (19) preambulumbekzdéséből továbbá kitűnik, hogy az irányelv nem érinti sem a szociális partnerek autonómiáját, sem a szociális partnerek közötti kapcsolatokat, beleértve azt a jogot, hogy a nemzeti joggal és gyakorlatokkal összhangban – a hatályos közösségi jogszabályok tiszteletben tartása mellett – kollektív megállapodásokkal kapcsolatos tárgyalásokat folytassanak, és ilyen megállapodásokat kössenek. Ebből következik, hogy a tagállamok e tekintetben széles mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek, különösen az erre jogosult szociális partnerek meghatározása tekintetében.
- 106 Másodszor meg kell jegyezni, hogy a 2008/104 irányelv 9. cikke lényegében azt írja elő, hogy a tagállamoknak lehetőségük van a szociális partnerek között kötött kollektív szerződések engedélyezésére, feltéve hogy az ezen irányelvben előírt minimumkövetelményeket tiszteletben tartják.
- 107 Harmadszor, amint az egyértelműen kitűnik a 2008/104 irányelv 11. cikkének (1) bekezdéséből, a tagállamoknak lehetőségük van arra, hogy ezen irányelv eredményének való megfelelés érdekében elfogadják az ehhez szükséges törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, vagy pedig biztosítsák, hogy a szociális partnerek a szükséges rendelkezéseket megállapodás útján vezessék be, amelyhez a tagállamoknak minden szükséges intézkedést meg kell tenniük annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a szociális partnerek számára, hogy azok bármikor biztosítani tudják ezen irányelv célkitűzéseinek teljesítését.
- 108 A 2008/104 irányelvvél a tagállamok számára biztosított ezen lehetőség összhangban áll a Bíróság ítélkezési gyakorlatával, amely szerint a tagállamoknak lehetősége van arra, hogy elsősorban a szociális partnerekre bízzák azon szociálpolitikai célok megvalósítását, amelyeket az e területre vonatkozó irányelv meghatároz (lásd ebben az értelemben: 2010. február 11-i Ingeniørforeningen i Danmark ítélet, C-405/08, EU:C:2010:69, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 109 Ez a lehetőség azonban nem mentesíti a tagállamokat azon kötelezettségük alól, hogy megfelelő törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekkel biztosítsák, hogy minden kölcsönzött munkavállaló teljes mértékben részesülhessen a számára a 2008/104 irányelvben előírt védelemben (lásd ebben az értelemben: 2010. február 11-i Ingeniørforeningen i Danmark ítélet, C-405/08, EU:C:2010:69, 40. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 110 Ami azt a körülményt illeti, hogy a kölcsönvevő vállalkozások ágazatában a jelen ügyben a szociális partnerek rendelkeznek hatáskörrel, meg kell állapítani, hogy a 2008/104 irányelv e tekintetben semmilyen korlátozást vagy kötelezettséget nem ír elő, így az ilyen döntés a tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozik.

- 111 A fenti megfontolásokra tekintettel az ötödik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2008/104 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely felhatalmazza a szociális partnereket arra, hogy a kölcsönvevő vállalkozások ágazatában eltérjenek az e szabályozásban a kölcsönzött munkavállalók kikölcsönzésére vonatkozóan előírt maximális időtartamtól.

A költségekről

- 112 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

- 1) A munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzésről szóló, 2008. november 19-i 2008/104/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az e rendelkezésben szereplő „ideiglenes” kifejezéssel nem ellentétes az, hogy a munkaerő-kölcsönzővel munkaszerződéssel vagy munkaviszonnyal rendelkező munkavállalót olyan állandó munkakör betöltése céljából kölcsönözik ki a kölcsönvevő vállalkozás részére, amelyet nem helyettesítési céllal töltenek be.
- 2) A 2008/104 irányelv 1. cikkének (1) bekezdését és 5. cikkének (5) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a kölcsönzött munkavállaló egymást követő kikölcsönzéseivel való visszaélésnek minősül a kölcsönvevő vállalkozásnál fennálló ugyanazon munkakörbe történő kikölcsönzés 55 hónapos időtartamra történő meghosszabbítása, amennyiben ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő egymást követő kikölcsönzései olyan tevékenységi időtartamot eredményeznek e vállalkozásnál, amely hosszabb, mint amely a nemzeti szabályozási keret kontextusában valamennyi releváns körülményre tekintettel – ideértve többek között az ágazat sajátosságait is – észszerűen „ideiglenesnek” minősíthető, és semmilyen objektív magyarázatot nem adnak arra, hogy az érintett kölcsönvevő vállalkozás egymást követő munkaerő-kölcsönzési szerződéseket alkalmaz; aminek meghatározása a kérdést előterjesztő bíróság feladata.
- 3) A 2008/104 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely meghatározza ugyanazon kölcsönzött munkavállaló ugyanazon kölcsönvevő vállalkozás részére történő kikölcsönzésének maximális időtartamát, amennyiben e szabályozás egy átmeneti rendelkezéssel ezen időtartam számítása céljából kizárja az e szabályozás hatálybalépését megelőző időszakok figyelembevételét, megfosztva a nemzeti bíróságot azon lehetőségtől, hogy a kölcsönzött munkavállaló kikölcsönzésének tényleges időtartamát annak meghatározása céljából figyelembe vegyék, hogy a kikölcsönzés ezen irányelv értelmében „ideiglenes” volt-e, aminek meghatározása a kérdést előterjesztő bíróság feladata. A kizárólag magánszemélyek közötti jogvitában eljáró nemzeti bíróság egyedül az uniós jog alapján nem köteles mellőzni az ilyen, uniós joggal ellentétes átmeneti rendelkezés alkalmazását.

- 4) A 2008/104 irányelv 10. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az ezen irányelv munkaerő-kölcsönzők vagy kölcsönvevő vállalkozások általi megsértésének szankcionálására irányuló nemzeti jogi rendelkezés hiányában a kölcsönzött munkavállaló nem alapíthat az uniós jogra a kölcsönvevő vállalkozással fennálló munkaviszony létrejöttére vonatkozó alanyi jogot.
- 5) A 2008/104 irányelvet úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely felhatalmazza a szociális partnereket arra, hogy a kölcsönvevő vállalkozások ágazatában eltérjenek az e szabályozásban a kölcsönzött munkavállalók kikölcsönzésére vonatkozóan előírt maximális időtartamtól.

Aláírások